

OOSTVOORNE DE TUINEN

Een archeologische inventarisatie door middel van grondboringen in de gemeente
Westvoorne

R.A. Lelivelt

Tekeningen: M.F. Valkhoff

BOORrapporten 192
2004

Bureau Oudheidkundig Onderzoek van Gemeentewerken Rotterdam
Ceintuurbaan 213B
3051 KC Rotterdam

INHOUDSOPGAVE

blz.

1. INLEIDING	4
2. DOEL VAN HET ONDERZOEK	5
2.1 Aanleiding voor het onderzoek	5
2.2 Aandachtspunten	5
2.3 Doelstellingen.....	5
3. ONDERZOEK	6
3.1 Onderzoeksgebied	6
3.2 Onderzoeksmethode.....	6
4. RESULTATEN	10
4.1 Geologie	10
4.2 Archeologie.....	11
5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	12
LITERATUUR	13
AFKORTINGEN	14

	Geologie	Klimaat Landschap Vegetatie		Archeologische perioden		
2000				Nieuwe Tijd		
1500	Duinkerke III Tiel III	Subatlantic <i>koeler</i> <i>vochtiger</i>		Late Middeleeuwen B		
1000				Late Middeleeuwen A		
500	Duinkerke II Tiel II			Vroege Middeleeuwen		
0				Romeinse Tijd		
500	Duinkerke I Tiel I			Late IJzertijd		
1000		Subboreaal <i>koeler</i> <i>droger</i>	loofbos	Midden-IJzertijd		
1500	Duinkerke 0 Tiel 0			Vroege IJzertijd		
2000				Late Bronstijd		
2500	Calais IV Gorkum IV			Midden-Bronstijd		
3000				Vroege Bronstijd		
3500	Calais III Gorkum III	Atlanticum <i>warm</i> <i>vochtig</i>		Laat Neolithicum		
4000				Midden-Neolithicum		
4500	Calais II Gorkum II			Vroeg Neolithicum		
5000		Atlanticum <i>warm</i> <i>vochtig</i>		Mesolithicum		
5500					Boreaal <i>warmer</i>	den
6000	Calais I Gorkum I					
6500		Boreaal <i>warmer</i>	den	Mesolithicum		
7000					Preboreaal <i>warmer</i>	berk
7500		Boreaal <i>warmer</i>	den	Mesolithicum		
8000					Preboreaal <i>warmer</i>	berk
8500		Boreaal <i>warmer</i>	den	Mesolithicum		
9000					Preboreaal <i>warmer</i>	berk
9500	Kreftenheye	Late Dryas <i>kouder</i>	toendra	Laat-Paleolithicum		

Tijdtabel.

1. INLEIDING

In opdracht van Bij de Vaate Goes B.V. (Zierikzee) wordt de ontwikkeling van het project Oostvoorne 'De Tuinen' archeologisch begeleid door het Bureau Oudheidkundig Onderzoek van Gemeentewerken Rotterdam (BOOR). Het plangebied is weergegeven in afbeeldingen 1 en 2.

Bij de nieuwbouw in het plangebied zullen grondwerkzaamheden worden uitgevoerd. Indien archeologische waarden aanwezig zijn, kunnen deze hierbij worden aangetast.

Het plan van aanpak van een archeologische begeleiding bestaat in de regel uit drie fasen:

Fase 1: inventarisatie en waardering van archeologische vindplaatsen;

Fase 2: selectie van behoudenswaardige archeologische vindplaatsen en advisering over het beleid ten aanzien van vindplaatsen;

Fase 3: documentatie van behoudenswaardige, maar niet in situ te handhaven vindplaatsen.

Het voorliggende rapport bevat het verslag van de eerste stap van de archeologische begeleiding van het plangebied 'De Tuinen': het inventariseren van archeologische waarden in de arealen waar grondwerkzaamheden ten behoeve van de ontwikkeling van het gebied zullen gaan plaatsvinden. De inventarisatie is uitgevoerd door het zetten van grondboringen.

Op basis van de resultaten van de archeologische inventarisatie worden aanbevelingen gedaan ten aanzien van de omgang met de eventueel aanwezige archeologische waarden.

2. DOEL VAN HET ONDERZOEK

2.1 Aanleiding voor het onderzoek

Het plangebied is gelegen in een zone met - volgens Kaart 1.b (archeologische waarden) van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland regio Voorne-Putten en Goeree-Overflakkee (Provincie Zuid-Holland 2002) - een redelijke tot grote kans op de aanwezigheid van archeologische sporen. Deze waarde wordt toegekend op basis van een beoordeling van bestaande archeologische, geologische en historisch-geografische aspecten van het gebied.

Ook volgens de gegevens uit het archief van BOOR, samengevat in de onderstaande aandachtspunten, is er een redelijke tot grote kans op de aanwezigheid van waardevolle archeologische sporen in het plangebied.

2.2 Aandachtspunten

Na een kort bureau-onderzoek zijn de volgende aandachtspunten zijn voor het plangebied Oostvoorne 'De Tuinen' opgesteld:

- In het plangebied waren voor de start van de inventarisatie geen archeologische waarden bekend. Er is niet eerder archeologisch onderzoek uitgevoerd.
- Afgaande op de Geologische Kaart van Nederland 1:50.000, Kaartblad Rotterdam West (37 W) en de geologische gegevens die bij BOOR bekend zijn is de opbouw van de bodem in de omgeving van het plangebied als volgt weer te geven. Het gaat om Jonge Duin- en Strandafzettingen van minstens twee meter dik die zijn afgezet na 1200 AD. Deze bevinden zich op geulsedimenten van de Afzettingen van Duinkerke III. Als gevolg van de laatmiddeleeuwse geulvorming zijn oudere landschappen, met mogelijke bewoningssporen, opgeruimd. Deze holocene klastische afzettingen en veenpakketten worden gerekend tot de Westland Formatie.
- Van historische kaarten zijn geen directe aanwijzingen af te leiden voor de eventuele aanwezigheid in het plangebied van archeologische waarden. Op basis van de oudste topografische kaart van circa 1850 is echter te zien dat de dijk van de voormalige ringpolder van Oostvoorne mogelijk van oost naar west door het plangebied loopt met aan de zuidkant het buitendijks gebied (Top. Bureau 1857). De dijk dateert van voor 1300.
- In verband met de aanleg van een waterpartij/waterpartij en een straat met riolering zal het grondverzet op de planlocatie reiken tot maximaal circa tweeënhalve meter beneden maaiveld (Afb 2.). In dit bodemtraject kunnen sporen uit de Late Middeleeuwen worden verwacht, waaronder de ringdijk van de voormalige ringpolder van Oostvoorne.
- De ontwikkeling van het project gaat gepaard met grondroerende activiteiten. Dit houdt in dat bij de bouwwerkzaamheden eventueel aanwezige archeologische waarden kunnen worden aangetast.

2.3 Doelstellingen

Op basis van de aandachtspunten zijn de volgende doelstellingen geformuleerd voor de eerste fase van de archeologische begeleiding van het plangebied Oostvoorne 'De Tuinen', de inventarisatie:

- Eventuele vindplaatsen lokaliseren.
- Indien mogelijk de datering, aard en kwaliteit van deze vindplaatsen bepalen.
- Indien mogelijk op grond hiervan te komen tot een waardering van de vindplaatsen.

De doelstellingen hebben geleid tot het uitvoeren van een veldprospectie op 30 juli 2004. De werkzaamheden zijn verricht door de heren R.A. Lelivelt en mevrouw L.M. Takken (beiden BOOR).

3. ONDERZOEK

3.1 Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen tussen de wegen Zandweg in het zuiden, F.H.G. van Itersonlaan in het westen, Valkenlaan in het zuiden en Meeuwenlaan in het oosten in Oostvoorne (gemeente Westvoorne) met centrumcoördinaten 65.800/436.352. In het gebied is woningbouw gepland en er zullen waterpartijen worden aangelegd.

3.2 Onderzoeksmethode

De inventarisatie bestond uit een kartering door middel van grondboringen. Het zetten van grondboringen is een non-destructieve manier van onderzoek om archeologische vindplaatsen te lokaliseren. Benadrukt moet worden dat er ook kleinschalige archeologische verschijnselen zijn die met boringen niet of nauwelijks zijn te traceren, zoals bijvoorbeeld graven of oude percelingsgreppels.

Een archeologische laag is in de boor herkenbaar als een zogenaamde 'vuile' laag. Zo'n archeologische laag kan bijvoorbeeld aardewerk, houtskool en/of bot bevatten. Ook afwijkingen in de reguliere bodemopbouw kunnen een goede indicatie voor menselijke activiteiten in het verleden zijn.

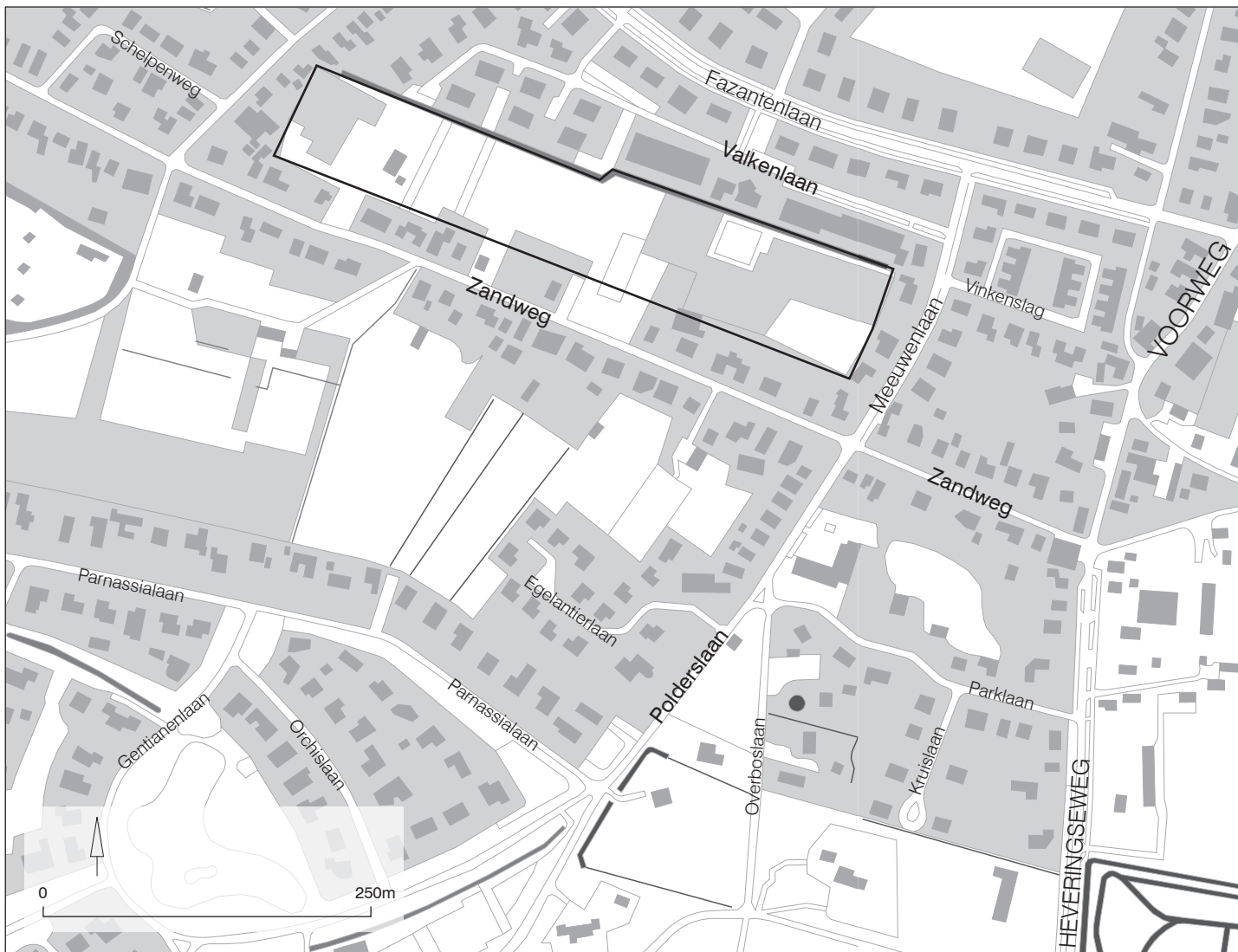
Gedurende het boren wordt tevens gelet op de geologische opbouw van de bodem. Inzicht in de bodemopbouw is noodzakelijk om beter te kunnen inschatten waar zich mogelijk archeologische waarden bevinden en om de archeologische potentie van een gebied te bepalen; zo kan er dus gericht archeologisch onderzoek plaatsvinden.

Voor het boren is gebruik gemaakt van een Edelmanboor voor het verstoorde dek en van een gutsboor met een binnendiameter van 2,5 cm voor de natuurlijke afzettingen daaronder. In totaal zijn er negen boringen gezet. Waar mogelijk is tot een diepte van drie meter onder maaiveld geboord. Vanwege de dikte van het zandpakket en het herhaaldelijk dichtvallen van het de boorgaten is deze diepte niet overal gehaald. De boringen zijn in een raai van zuid naar noord gezet in het centrum van het plangebied, zoveel mogelijk in de buurt van de toekomstige waterpartij. Op deze manier wordt de voormalige ringdijk van Oostvoorne, mocht deze door het plangebied lopen, aangeboord (Afb. 2). Vanwege praktische overwegingen (zoals voldoende zicht bij het waterpassen, aanwezige verharding, bebouwing en beplanting) een rol gespeeld bij het bepalen van de boorlocaties.

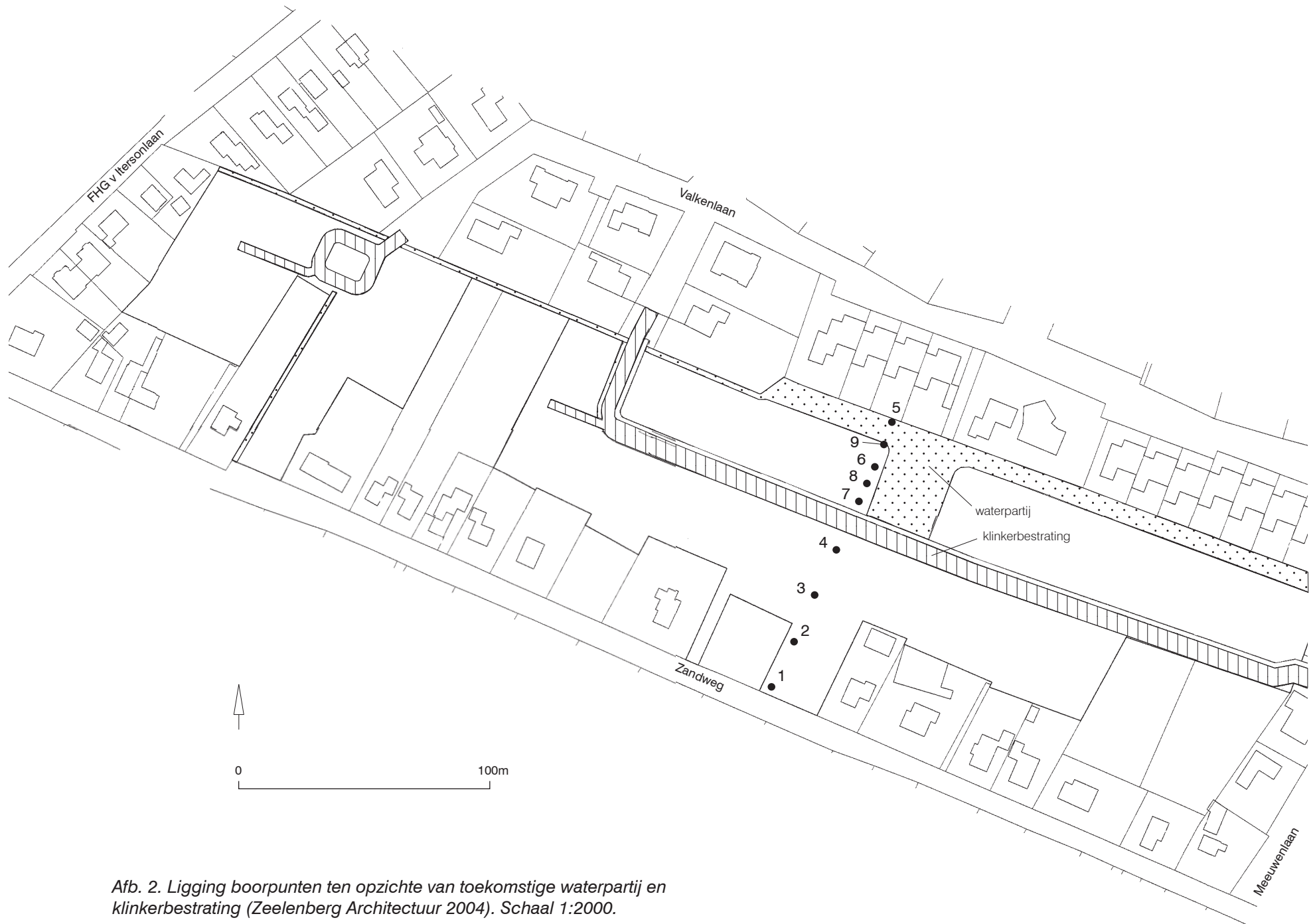
Om een goed beeld te verkrijgen van de bodemopbouw zijn de boringen door de Duin - Strandafzettingen tot in de Afzettingen van Duinkerke III gezet.

In dit bodemtraject is het mogelijk sporen uit de periode Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd aan te treffen. De boorlocaties zijn in het veld ingemeten en ingetekend op een veldkaart.

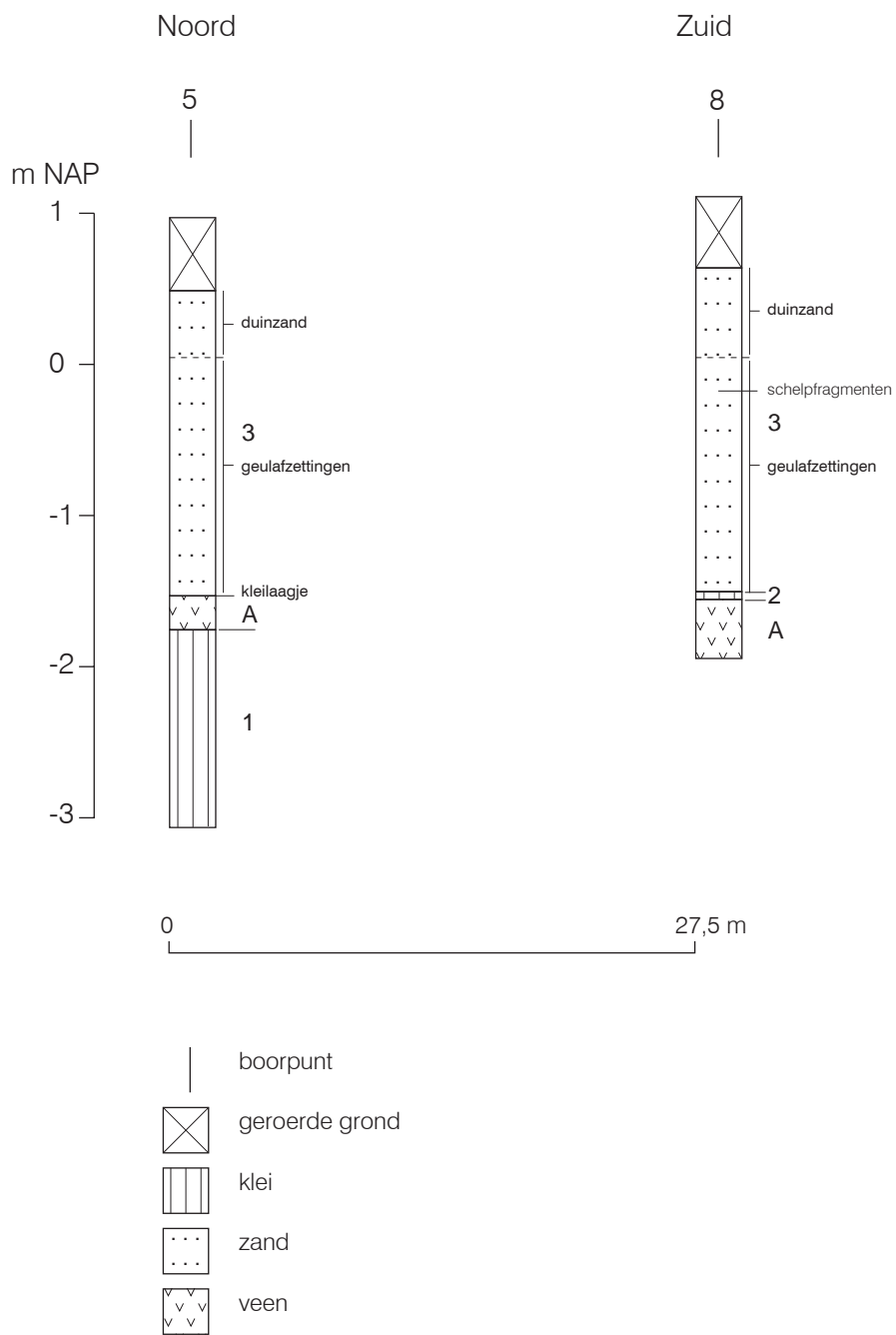
Voor het registreren van de boorprofielen en eventueel aanwezige archeologische indicatoren is gebruik gemaakt van standaard boorformulieren. Tevens is de hoogte ten opzichte van NAP bepaald met behulp van een waterpasinstrument. Voor de berekening van de hoogte is gebruik gemaakt van de gegevens die door GeCo Project geleverd zijn. Het betreft een punt achter de kassen bij Zandweg 20 te Oostvoorne, waarvan de hoogte 100 cm + NAP bedraagt. Voor het registreren van de hoogtes is gebruik gemaakt van standaard waterpasformulieren.

Afb. 1. De locatie van het onderzoeksgebied 'De Tuinen' van Oostvoorne. Schaal 1:5000.

Afb. 2. Ligging boorpunten ten opzichte van toekomstige waterpartij en klinkerbestrating (Zeelenberg Architectuur 2004). Schaal 1:2000.

Afb. 3. Profiel boringen 5 en 8. Voor ligging boorpunten zie afbeelding 2.
 Legenda: 1. Klastisch pakket 1; A. Organisch pakket A; 2. Klastisch pakket 2; 3. Klastisch pakket 3.

4. RESULTATEN

4.1 Geologie

Hieronder volgt een globale beschrijving van de vijf stratigrafische eenheden die in het bodemprofiel zijn onderscheiden. Zij worden - evenals als hun interne opbouw - van onder naar boven beschreven.

In afbeelding 3 staan twee representatieve boringen weergegeven. In de profielen zijn tevens de verschillende stratigrafische eenheden aangegeven.

De legenda-eenheid veen - al dan niet kleiig - is ingedeeld bij organisch pakket A; venige klei is ingedeeld bij klastisch pakket 2 (zie onder).

Voor een nadere toelichting op de ouderdom, klimaat, landschap en archeologische periode wordt verwezen naar de Tijdtabel op bladzijde 3.

Klastisch pakket 1

Van het diepst gelegen klastische pakket is alleen de bovengrens bepaald; de ondergrens is niet vastgesteld. De dikte is dus niet bekend.

Het pakket bestaat uit een lichtbruine, venige klei welke naar boven toe overgaat in veen.

Klastisch pakket 1 is slechts aangetroffen in boring 5 en mogelijk ook in boring 3.

Organisch pakket A

Organisch pakket A bestaat uit een laag veen, waarvan de maximale dikte onbekend is. De minimale dikte is circa 90 cm. Organisch pakket A bestaat uit kleiig veen en heeft plaatselijk trajecten met riet. De overgang naar het bovenliggende klastisch pakket 2 is scherp, waarschijnlijk als gevolg van erosie.

Het veen van organisch pakket A wordt gerekend tot het Hollandveen.

Klastisch pakket 2

Het pakket bestaat uit (licht venige) klei. De grens met het bovenliggende klastische pakket 3 is erosief. In de meeste boringen ontbreekt de klei zelfs als gevolg van erosie voorafgaand aan de vorming van klastisch pakket 3.

Afgaande op de Geologische Kaart van Nederland 1:50.000, Kaartblad Rotterdam West (37 W) gaat het om de Afzettingen van Duinkerke welke ouder zijn dan de Afzettingen van Duinkerke III.

Klastisch pakket 3

Op klastisch pakket 2, dan wel op organisch pakket A - in het geval dat klastisch pakket 2 als gevolg van latere erosie ontbreekt - bevindt zich een zandpakket van plaatselijk meer dan 300 cm dik (boring 1). Doorgaans is het pakket zo'n 250 cm dik. Het bovenste deel van het pakket bestaat uit geel/oranje kleurig zand. Het zand is kleiloos en bevat niet of nauwelijks schelpen. Het onderste deel van het zandpakket is (licht)grijs, is licht kleiig en bevat schelpenresten.

We hebben hier te maken met twee verschillende afzettingstypen gedurende twee verschillende afzettingsfasen.

De basis van klastisch pakket 2 wordt geïnterpreteerd als een klastisch dek - in de vorm van een brede zone met geulsedimenten - dat over een klei op veengebied is afgezet. Hierover heeft zich na 1200 AD een duingebied gevormd. Afgaande op de Geologische Kaart van Nederland 1:50.000, Kaartblad Rotterdam West (37 W) gaat het om de Duin - en Strandafzettingen op de laatmiddeleeuwse geulsedimenten van de Afzettingen van Duinkerke III.

Geroerd pakket

De toplaag van de bodem is een pakket geroerde grond. Het pakket is doorgaans circa 30 cm dik en het betreft de bouwvoor. Daarnaast hebben ook bioturbatie (boomwortels) en in enkele gevallen grondwerkzaamheden bijgedragen aan de verstoring van het bovenste

traject van de bodem.

4.2 Archeologie

Gedurende de archeologische inventarisatie van het gebied Oostvoorne 'De Tuinen' zijn in geen van de negen boringen archeologische indicatoren aangetroffen.

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Op 30 juli 2004 is een archeologische inventarisatie in het plangebied Oostvoorne 'De Tuinen' uitgevoerd. Hierbij zijn in geen van de negen boringen archeologische indicatoren aangetroffen. Er zijn verder geen aanwijzingen voor archeologische waarden in het plangebied.

De aanbeveling luidt dan ook dat er bij de ontwikkeling van het project 'De Tuinen' geen voorzieningen behoeven te worden getroffen om archeologische waarden te behouden of te ontzien. Zonder verder archeologisch onderzoek kan worden gestart met de voorgenomen werkzaamheden. Wel dient altijd rekening gehouden te worden met zogenaamde toevalsvondsten. Hiervan dient men op basis van de Monumentenwet 1988 melding te maken. Het BOOR is bereid Bij de Vaate Goes B.V. hierin te adviseren.

LITERATUUR

Provincie Zuid-Holland 2002: Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland regio Voorne-
Putten en Goeree-Overflakkee.

Top. Bureau 1857: Militaire Topografische Kaart, Blad 37 (Rotterdam), schaal 1:50.000.

Topografische Dienst 1990: *Grote Provincie-Atlas van Zuid-Holland 1:25:000*, Wolters-
Noordhoff bv, Emmen.

AFKORTINGEN

BOOR Bureau Oudheidkundig Onderzoek van Gemeentewerken Rotterdam
NAP Normaal Amsterdams Peil